

รายงานสรุปผลการดำเนินการ
“การป้องกันการทรมาน: การแสวงหาข้อเท็จจริงจากผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง”
ภายใต้โครงการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุ้มครอง
สิทธิมนุษยชน

ระหว่างวันที่ ๙ – ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๕

ณ ห้องเสวนา ชั้น ๖ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
โรงแรมเซ็นทรา บายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ
และในรูปแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting

โดย

กลุ่มงานพัฒนาระบบงานและพัฒนาบุคลากร สำนักบริหารกลาง

สารบัญ

	หน้า
หลักการและเหตุผลโครงการ	๑
วัตถุประสงค์โครงการ	๑
กรอบโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม	๒
ระยะเวลาและสถานที่	๒
วิทยากร	๒
วิธีการฝึกอบรม	๓
สรุปสาระสำคัญเนื้อหาการฝึกอบรม	๓
ภาคผนวก	๒๐
- กำหนดการฝึกอบรม	

สรุปผลการดำเนินการ
“การป้องกันการทรمان: การแสวงหาข้อเท็จจริงจากผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง”
ภายใต้โครงการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริม
คุ้มครองสิทธิมนุษยชน
ระหว่างวันที่ ๙ - ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๕
ณ ห้องเสวนา ชั้น ๖ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
โรงแรมเซ็นทรา บายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ
และในรูปแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting

หลักการและเหตุผลโครงการ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีภารกิจสำคัญในการตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน พร้อมเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน การเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน ต่อหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศ พร้อมเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการทำงาน เพื่อความผาสุกของประชาชนชาวไทยและผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก และสนับสนุนให้การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงจำเป็นต้องได้รับ การพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเป็นงานที่ต้องอาศัยองค์ความรู้หลากหลายแบบสหวิทยาการ รวมถึงทักษะเฉพาะทางซึ่งต้องมีความเหมาะสม ทันต่อสถานการณ์ทางสังคมและปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้กำหนดจัดโครงการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อพัฒนาศักยภาพและขีดสมรรถนะด้านการส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน การรับเรื่องร้องเรียน การตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน การจัดทำรายงานและข้อเสนอมาตรการ หรือแนวทางในการป้องกันแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมถึงองค์ความรู้ในประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ที่สังคมให้ความสนใจในปัจจุบัน เช่น การซ้อมทรมาน การบังคับบุคคลให้สูญหายหรือการอุ้มหาย เป็นต้น

วัตถุประสงค์โครงการ

เพื่อให้บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับการเสริมสร้างองค์ความรู้ในมิติด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงได้รับการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

กรอบโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

การฝึกอบรมหลักสูตร “การป้องกันการทรมาน” ภายใต้โครงการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย การดำเนินการ ๒ ช่วง โดยในช่วงที่ ๑ เป็นการฝึกอบรม “การป้องกันการทรมาน: การแสวงหาข้อเท็จจริงจากผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง” โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญและหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำความทรมาน
๒. เสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ประเภทของความรุนแรง หลักการและกลไกด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำความทรมาน
๓. แนวทางการจัดบันทึกทางการแพทย์และทางกฎหมาย เพื่อนำไปปรับใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริง/ข้อมูลจากผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน
๔. วิธีการดูแลเยียวยาเหยื่อและผู้ได้รับผลกระทบทางอ้อม: ครอบครัว ภรรยา บุตร และชุมชนจากการกระทำที่รุนแรง/การกระทำความทรมาน ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างเป็นระบบ
๕. แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับวิทยากรผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ

ระยะเวลาและสถานที่

จำนวน ๓ วันทำการ ระหว่างวันที่ ๙ – ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องเสวนา ชั้น ๖ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โรงแรมเซ็นทรา บายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ และในรูปแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting (กำหนดการแนบท้าย)

วิทยากร

๑. นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๒. นายพิทยา จินาวัฒน์	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๓. นางสาวนริศกษณ์ แพ้ไชยภูมิ	ผู้อำนวยการกองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม
๔. Dr.Laurent Subilia	แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความช่วยเหลือ
ผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง สมาพันธ์รัฐสวิส
๕. Ms.Camelia Doru	ผู้เชี่ยวชาญด้านการเก็บข้อมูลและบันทึกการ
สืบสวนสอบสวนกรณีอาชญากรรม ประเทศโรมาเนีย
๖. Mrs.Chakiba Marcolan-El Jaouhari	ผู้มีประสบการณ์ทำงานในด้านการปฏิบัติต่อ
กลุ่มเปราะบาง และการฟื้นฟูเหยื่อจากการ
ถูกทรมานและความรุนแรง สมาพันธ์รัฐสวิส
๗. Mr.Arnaud Chaltin	ผู้แทนสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชน
แห่งสหประชาชาติ
๘. นางสาวพรเพ็ญ คงขจรเกียรติ	ผู้อำนวยการมูลนิธิพัฒนาวัฒนธรรม

วิธีการฝึกอบรม

การฝึกอบรม “การป้องกันการทรมาน: การแสวงหาข้อเท็จจริงจากผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง” มีรูปแบบวิธีการฝึกอบรมทั้งในห้องเรียน และในรูปแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม ดังนี้

๑. ในห้องเรียน จำนวนประมาณ ๖๐ คน ประกอบด้วย

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิผสานวัฒนธรรม
- ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม

๒. ในรูปแบบออนไลน์ จำนวนประมาณ ๖๐ คน ประกอบด้วย

- เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทั้งในส่วนกลางและพื้นที่ภาคใต้
- เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ศึกษาและประสานงานด้านสิทธิมนุษยชนในภูมิภาค
- ผู้แทนองค์กรเครือข่ายภาครัฐ เช่น กรมต่าง ๆ ในกระทรวงยุติธรรม (กรมคุ้มครองสิทธิ

และเสรีภาพ กรมราชทัณฑ์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน) สำนักงานอัยการสูงสุด สถาบันกัลยาณ์ราชชนกรินทร์ รวมทั้งผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม

สรุปสาระสำคัญเนื้อหาการฝึกอบรม

การฝึกอบรมระหว่างวันที่ ๙ - ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๕ มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

๑. การเสวนา หัวข้อ “สาระสำคัญและหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำทรมาน” โดยมี นางสาวปติกาอุจน์ สิทธิเดช กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินการเสวนา พร้อมด้วย นายพิทยา จินาวัฒน์ ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนางสาวนริลักษณ์ แพไชยภูมิ ผู้อำนวยการกองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นผู้ร่วมเสวนา สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

๑.๑ การทรมานมีที่มาอย่างไร เกิดขึ้นเมื่อใด เหตุใดจึงต้องกระทำทรมาน

“การทรมาน” พบหลักฐานปรากฏตั้งแต่สมัยยุคเมโสโปเตเมีย (ก่อนคริสต์ศักราชเมื่อราว ๓,๕๐๐ ปี) การทรมานได้ก่อเกิดและถูกพัฒนาควบคู่ไปกับพัฒนาการของมนุษย์และสังคม เนื่องจากเมื่อใดที่มนุษย์ได้มาอาศัยอยู่ร่วมกันและพัฒนาเป็นสังคม สิ่งที่มีกตามมาเสมอ คือ “การเกิดความขัดแย้งต่อกัน” ทั้งระหว่างบุคคล ชุมชน หรือเมือง/รัฐ โดยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ได้นำไปสู่การกระทำทรมาน

ในอดีต การกระทำทรมานเกิดมาจากความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ อันทำให้มนุษย์กระทำทรมานต่อมนุษย์หรือสัตว์เพื่อเป็นการถวายหรือบูชาญูให้ช่วยปกป้อง คุ้มครอง หรือกำจัดสิ่งชั่วร้ายและอัปมงคลต่าง ๆ ที่จะเป็นอันตรายต่อชุมชน นอกจากนี้ การทรมานยังเกิดจากสัญชาตญาณแห่งการต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดของมนุษย์ จึงทำให้การทรมานถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ระหว่างรัฐหรือชุมชน (เช่น ทรมานฝ่ายที่แพ้สงคราม) การล่าอาณานิคม (เช่น การเป็นเชลย หรือทาส) รวมถึงนำไปใช้ในทางศาสนาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด (เช่น การล่าแม่มด)

ในปัจจุบัน การทรมานถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขหรือวิธีการในการปกครองคนในชาติ (เช่น การจำคุก การลงโทษ) นอกจากนี้ การทรมานยังถูกนำไปใช้เพื่อบังคับให้รับสารภาพ

ให้ข้อมูลข่าวสาร และข่มขู่ให้หวาดกลัว อย่างไรก็ตาม “การทรมาน” ถือเป็นสิ่งที่ต้องห้าม เนื่องจากขัดกับข้อ ๕ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR)^๑ ข้อ ๗ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)^๒ และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT)

ตารางเปรียบเทียบกลุ่มบุคคลที่กระทำทรมาน กับผู้ถูกทรมาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	
บุคคล/องค์กรที่กระทำทรมาน	บุคคลที่ถูกทรมาน
๑. อดีต กษัตริย์/ผู้ปกครอง แม่ทัพในการรบ	๑. ผู้แพ้งคราม ทหารฝ่ายศัตรู เซลย ทาส
๒. ผู้นำองค์กรศาสนา ศาสดา	๒. ผู้ฝ่าฝืน คนนอกศาสนา ผู้ถูกหาว่าเป็นแม่มด
๓. พ่อค้าทาส นายทาส/ค้ำมนุษย์ นายจ้าง	๓. ทาส แรงงาน ผู้ให้บริการ/ทาสยุคใหม่
๔. ผู้ปกครองเผด็จการ	๔. ผู้ต่อต้าน ผู้ขัดคำสั่ง ผู้มีความเห็นต่าง
๕. เจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายความมั่นคง ผู้บังคับใช้กฎหมาย	๕. ผู้เห็นต่าง ผู้ฝ่าฝืน ผู้ก่อการร้าย ผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง

๑.๒ แนวคิดของ “การห้ามการทรมาน” เริ่มต้นเมื่อใด

การสู้รบในสงครามโลกครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ได้พรากชีวิตมนุษย์ไปไม่น้อยกว่า ๖๐ ล้านคน และยังส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และศักดิ์ศรีของมนุษย์ ทั้งในรูปแบบของความอดอยาก การทรมานนักโทษ การใช้แรงงานเยี่ยงทาส และการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ดังนั้น ภายหลังจากสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) เพื่อให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ให้คำมั่นว่าจะร่วมกันป้องกันมิให้เกิดโศกนาฏกรรมดังกล่าวขึ้นอีก และร่วมจัดทำ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR)” เพื่อประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนทั่วทุกแห่ง โดยต่อมา UDHR ได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิกสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ (วันสิทธิมนุษยชนสากล) อันถือได้ว่า UDHR เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ฉบับแรกของโลกในเรื่องสิทธิมนุษยชน และเป็นรากฐานให้แก่สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศทุกฉบับ

ในส่วนของแนวคิดเรื่อง “การห้ามการทรมาน” ได้เริ่มเมื่อปี ๑๙๗๐ โดยองค์กร Amnesty International ได้ทำการรณรงค์ระดับโลกในเรื่อง “การต่อต้านการทรมาน” ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้นำไปสู่การจัดทำและรับรอง “อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (CAT)” ในปี ค.ศ. ๑๙๘๔ หรือ พ.ศ. ๒๕๒๗ จึงถือได้ว่าองค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญในการระดมพลังเพื่อป้องกันมิให้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ดำเนินการกระทำทรมานต่อประชาชน

๑.๓ อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน (CAT)

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน (CAT) โดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๐ และมีผลใช้บังคับกับไทยเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

^๑ ข้อ ๕ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) บัญญัติว่า “บุคคลใดจะถูกกระทำทรมาน หรือการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้”

^๒ ข้อ ๗ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) บัญญัติว่า “บุคคลจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำ ข้ำมิได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลจะถูกใช้ในการทดลองทางการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์ โดยปราศจากความยินยอมอย่างเสรีของบุคคลนั้นมิได้”

อนุสัญญา CAT มีจุดมุ่งหมายให้รัฐภาคีแต่ละรัฐดำเนินการทางนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ หรือมาตรการอื่น ๆ ที่มีประสิทธิผลเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำการทรมานโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในอาณาเขตซึ่งอยู่ภายใต้เขตอำนาจรัฐ ประกอบด้วย ๓๓ ข้อ แบ่งได้เป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ตั้งแต่ข้อ ๑ - ๑๖ เป็นการกล่าวถึงคำนิยามของการทรมาน บทบัญญัติว่าด้วยการกำหนดให้การทรมานเป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมายอาญา เขตอำนาจที่เป็นสากลเกี่ยวกับความผิดการทรมาน และหลักการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ส่วนที่ ๒ ตั้งแต่ข้อ ๑๗ - ๒๔ เป็นการกล่าวถึงการนำบทบัญญัติไปใช้ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการต่อต้านการทรมานฯ (CAT Committee) และ ส่วนที่ ๓ ตั้งแต่ข้อ ๒๕ - ๓๓ เป็นการกล่าวถึงกระบวนการเข้าเป็นภาคี ผลใช้บังคับการแก้ไขอนุสัญญา โดยเฉพาะข้อสงวน การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของอนุสัญญาและการระงับข้อพิพาท

นอกจากนี้ ไทยยังมีคำแถลงตีความ (declaration) ในข้อ ๑ เรื่องคำนิยามของคำว่า “การทรมาน” ข้อ ๔ เรื่องการกำหนดให้การทรมานทั้งปวงเป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมายอาญา และข้อ ๕ เรื่องให้รัฐภาคีดำเนินการต่าง ๆ ที่อาจจำเป็นเพื่อให้ตนมีเขตอำนาจเหนือความผิดที่อ้างถึงตามข้อที่ ๔ ของอนุสัญญาฯ โดยทั้งสามข้อให้ไปทำตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ในส่วนของข้อสงวน (reservation) ไทยมีข้อสงวน ข้อ ๓๐ วรรคหนึ่ง โดยไทยไม่รับข้อผูกพันตามข้อดังกล่าว ซึ่งการจัดทำข้อสงวนในข้อนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ยอมรับอำนาจของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็นการล่วงหน้า เว้นเสียแต่ว่าจะพิจารณาเห็นสมควรเป็นกรณี ๆ ไป

๑.๔ มาตรฐานสากลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทรมานฯ มีดังนี้

๑.๔.๑ พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (OPCAT) มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการทรมานฯ โดยกำหนดให้จัดตั้งกลไกระดับชาติเพื่อป้องกันการทรมานฯ (National Preventive Mechanism : NPM) รวมถึงยอมรับอำนาจกลไกป้องกันการทรมานฯ ของสหประชาชาติ (Subcommittee on Prevention of Torture: SPT) ปัจจุบัน ไทยยังไม่ได้เข้าเป็นภาคีพิธีสาร OPCAT

๑.๔.๒ พิธีสารอิสตันบูล : คู่มือการสืบสวนสอบสวนและบันทึกข้อมูลหลักฐานอย่างมีประสิทธิภาพ กรณีการทรมาน และการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Istanbul Protocol : Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) วัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางการสืบสวนสอบสวนและบันทึกข้อมูลและพยานหลักฐานกรณีการทรมานฯ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ พิธีสารอิสตันบูลไม่ใช่กฎหมายระหว่างประเทศแต่มีการอบรมให้ความรู้ Istanbul Protocol เพื่อเพิ่มทักษะให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและเจ้าหน้าที่ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานอย่างต่อเนื่อง

๑.๔.๓ พิธีสารมินนิโซตาว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนกรณีที่ต้องสงสัยว่าเป็นการเสียชีวิตที่มีขอบด้วยกฎหมาย (ค.ศ. ๒๐๑๖) : คู่มือฉบับแก้ไขปรับปรุงแล้วของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันและการสืบสวนสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพในกรณีการสังหารนอกกฎหมาย ตามอำเภอใจ และโดยการพิจารณาอย่างรวบรัด (The Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death (๒๐๑๖) : Revision of the United Nations manual on the effective prevention and investigation of extra-legal, arbitrary and summary executions) วัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางการสืบสวนสอบสวนกรณีการเสียชีวิตโดยมิชอบ ทั้งนี้ พิธีสารมินนิโซตาไม่ใช่กฎหมายระหว่างประเทศ แต่มีการอบรมให้ความรู้เพื่อเพิ่มทักษะให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและเจ้าหน้าที่ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานอย่างต่อเนื่อง

๑.๔.๔ หลักการสัมภาษณ์อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการสอบสวนและการรวบรวมข้อมูล (Principles on Effective Interviewing for Investigations and information Gathering) หรือ Mendez Principles เพื่อกำหนดแนวทางสอบสวนแบบใหม่ที่เน้นการสัมภาษณ์เพื่อ “ค้นหาความจริง” โดยนำหลักจิตวิทยาเข้ามาช่วย ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวไม่ใช่กฎหมายระหว่างประเทศแต่อยู่ระหว่างการหารือในระดับระหว่างประเทศเพื่อยกระดับเป็น “protocol”

๑.๕ หน่วยงานภาครัฐของไทยที่รับผิดชอบการปฏิบัติตามพันธกรณีอนุสัญญา CAT

หน่วยงานภาครัฐของไทยที่รับผิดชอบการปฏิบัติตามพันธกรณีอนุสัญญา CAT คือ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม โดยมีหน้าที่และอำนาจในการดำเนินงานตามพันธกรณี ๔ ประการ ได้แก่

๑.๕.๑ การประกันให้เกิดสิทธิตามอนุสัญญาฯ (guarantee) เช่น การจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. โดยในขั้นนี้อยู่ระหว่างการเสนอต่อสภา

๑.๕.๒ การปฏิบัติให้เกิดสิทธิตามอนุสัญญาฯ (implementation) เช่น การจัดตั้ง คณะกรรมการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์กรณีถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญ ซึ่งประกอบไปด้วย ๔ คณะย่อย ได้แก่ (๑) คณะอนุกรรมการคัดกรองกรณีถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญ (๒) คณะอนุกรรมการติดตามและตรวจสอบกรณีถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญ (๓) คณะอนุกรรมการเยียวยากรณีถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญ และ (๔) คณะอนุกรรมการป้องกันการกระทำทรมานและบังคับให้หายสาบสูญ

๑.๕.๓ การเผยแพร่หลักการและสาระสำคัญของอนุสัญญาฯ ให้แก่ทุกภาคส่วนอย่างกว้างขวาง (Raising Awareness) เช่น การจัดทำหลักสูตร คู่มือ และการจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอนุสัญญา CAT แก่ประชาชนและหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๔ การจัดทำรายงานประเทศ (country report) เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการประจำอนุสัญญาฯ

๑.๖ ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ.

ความเป็นมา นับตั้งแต่เข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CAT กระทรวงยุติธรรมได้ศึกษาแนวทางแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ โดยในเบื้องต้นได้ศึกษารูปแบบของการเพิ่มฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต่อมาปี ๒๕๕๗ ภายหลังจากที่ คณะผู้แทนไทยได้เดินทางไปนำเสนอรายงานประเทศด้วยวาจาต่อคณะกรรมการสหประชาชาติ และได้รับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดทำกฎหมายรองรับอนุสัญญาฯ จึงได้กลับมาทบทวนรูปแบบการยกเว้นกฎหมายรองรับอนุสัญญาฯ โดยเปลี่ยนเป็นการจัดทำพระราชบัญญัติเฉพาะ และนำหลักการของอนุสัญญาฯ อ้อมหยาบมารวมเป็นร่างพระราชบัญญัติฯ ฉบับเดียว เนื่องจากมีลักษณะความผิดที่ใกล้เคียงกับการทรมานฯ จากนั้น ได้ร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ยกเว้น พระราชบัญญัติดังกล่าวและเสนอเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตามลำดับ โดยสถานะปัจจุบัน คณะกรรมาธิการวิสามัญอยู่ระหว่างพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. (ข้อมูล ณ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕)

(ร่าง) พระราชบัญญัติฯ ประกอบด้วย ๕ หมวด ๑ บทเฉพาะกาล รวม ๔๖ มาตรา	
อารัมภบท (มาตรา ๑ - ๔)	เป็นการกล่าวถึงการกำหนดชื่อร่างพระราชบัญญัติ วันที่มีผลบังคับใช้ นิยามคำว่าผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ของรัฐ คณะกรรมการ และการควบคุมตัว รวมทั้งกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติฯ
หมวด ๑ บททั่วไป (มาตรา ๕ - ๑๓)	เป็นการกล่าวถึงการกำหนดฐานความผิด “กระทำทรมาน” “กระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” และ “กระทำให้บุคคลสูญหาย” กำหนดให้เป็นความผิดสากล กำหนดห้ามทรมาน กระทำการที่โหดร้ายฯ และกระทำให้บุคคลสูญหาย ในทุกสถานการณ์ ห้ามผลักดันบุคคลกลับไปเผชิญอันตราย กำหนดให้สามารถส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ กำหนดให้ญาติหรือบุคคลใกล้ชิดเป็นผู้เสียหายด้วย รวมทั้งกำหนดให้สืบสวนจนกว่าจะพบบุคคลสูญหายและทราบพฤติการณ์และบุคคลที่กระทำความผิด
หมวด ๒ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย (มาตรา ๑๔ - ๒๒)	จัดตั้งคณะกรรมการฯ ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นประธาน และมีผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมด้วยกรรมการจากการสรรหาทางด้านสิทธิมนุษยชน แพทย์ จิตวิทยา และผู้เสียหาย รวมทั้งสิ้น ๑๕ คน ร่วมเป็นกรรมการ อำนาจหน้าที่คณะกรรมการฯ ให้มีคณะกรรมการสรรหาคณะกรรมการฯ ซึ่งมีประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นประธาน และมีผู้แทนจากพรรคการเมืองต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ
หมวด ๓ การป้องกันการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย (มาตรา ๒๓ - ๓๑)	กำหนดให้ทุกหน่วยงานที่มีการควบคุมตัวต้องจัดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกควบคุมตัว กำหนดหลักเกณฑ์ในการเปิดเผยข้อมูลของผู้ถูกจำกัดเสรีภาพ กำหนดให้มีมาตรการระงับการทรมาน การกระทำที่โหดร้ายฯ และการกระทำให้บุคคลสูญหาย และเยียวยาความเสียหายเบื้องต้น กำหนดมาตรการในการดำเนินการ กรณีมีการเสียชีวิตระหว่างควบคุมตัว หลักการห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการกระทำความผิด
หมวด ๔ การดำเนินคดี (มาตรา ๓๒ - ๓๗)	กำหนดให้การกระทำทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายมีอายุความ ๔๐ ปี และการกระทำที่โหดร้ายฯ มีอายุความ ๑๐ ปี / กำหนดให้หลายหน่วยงานสามารถดำเนินคดีได้ ไม่ว่าจะเป็น ฝ่ายปกครอง ตำรวจ DSI หรืออัยการ กำหนดให้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นศาลที่มีเขตอำนาจทุกกรณี รวมทั้งบุคคลที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหาร
หมวด ๕ บทกำหนดโทษ (มาตรา ๓๘ - ๔๕)	กำหนดระวางโทษความผิดฐานกระทำทรมาน การกระทำที่โหดร้ายฯ และกระทำให้บุคคลสูญหาย เหตุเพิ่มโทษและเหตุบรรเทาโทษ ความผิดฐานสมคบ ความผิดฐานสนับสนุน รวมทั้งกำหนดโทษแก่ผู้บังคับบัญชาที่ทราบถึงการกระทำความผิดของผู้ใต้บังคับบัญชาและไม่ดำเนินการป้องกันหรือระงับการกระทำความผิดนั้น
บทเฉพาะกาล (มาตรา ๔๖)	กำหนดให้การกระทำให้บุคคลสูญหายก่อนวันที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ได้รับการสืบสวนบุคคลจนกว่าจะพบ ได้ทราบการกระทำความผิด และผู้กระทำความผิด

๑.๗ ความท้าทายในการป้องกันและต่อต้านการทรมานฯ ในประเทศไทย

ในทัศนะของนายพิทยา มองว่า ความท้าทายในเรื่องการป้องกันและต่อต้านการทรมานของไทยมี ๒ ประการ ได้แก่ *ประการที่ ๑* คือ “ทัศนคติของฝ่ายความมั่นคง” ที่ดำเนินการกระทำทรมานเพื่ออ้างไว้ซึ่งความมั่นคงของรัฐ *ประการที่ ๒* คือ “กระบวนการยุติธรรม” ที่มีความล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐาน การนำเสนอสู่ศาล และการปล่อยตัวชั่วคราว ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสอบขยายผล

๒. หัวข้อ “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพิธีสารอิสตันบูล: คู่มือการสืบสวนสอบสวนและบันทึกข้อมูลหลักฐานอย่างมีประสิทธิภาพ กรณี การทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Istanbul Protocol : Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment):” บรรยายโดย นางสาวพรเพ็ญ คงขจรเกียรติ ผู้อำนวยการมูลนิธิผสานวัฒนธรรม มีสาระสำคัญ ดังนี้

๒.๑ พิธีสารอิสตันบูล (the Istanbul Protocol) เป็นคู่มือการสืบสวนสอบสวนและบันทึกข้อมูลหลักฐานอย่างมีประสิทธิภาพ ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี โดยพิธีสารอิสตันบูลได้เกิดจากความร่วมมือระหว่างนักนิติวิทยาศาสตร์ แพทย์ นักจิตวิทยา ผู้รายงานพิเศษด้านสิทธิมนุษยชนและนักกฎหมายในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อร่วมกันวางหลักการและมาตรฐานในการบันทึกรวบรวมพยานหลักฐานกรณีการทรมานให้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางให้ความช่วยเหลือเหยื่อผู้เสียหายจากการถูกทรมานเพื่อการคุ้มครองและเยียวยา รวมถึงสามารถนำเสนอพยานหลักฐานอันเกิดจากการได้รับบาดเจ็บไม่ว่าจะเป็นทางร่างกายหรือจิตใจต่อศาลได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ แม้ว่าพิธีสารอิสตันบูลจะมีสถานะ

เป็นเพียงเอกสารระหว่างประเทศที่ “ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (non-binding document)” อย่างไรก็ตาม กฎหมายระหว่างประเทศได้บังคับให้รัฐบาลนำพิธีสารอิสตันบูลไปใช้เป็นแนวทางในการตรวจสอบและบันทึกเหตุการณ์การทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายเพื่อลงโทษผู้ที่กระทำผิด

๒.๒ สารระสำคัญในพิธีสารอิสตันบูลได้มีการนำเรื่อง “นิติวิทยาศาสตร์ (Forensic science)” และ “นิติจิตเวชศาสตร์ (Forensic psychiatry)” มาเป็นเครื่องมือและกลไกหนึ่งในการสนับสนุนให้กระบวนการยุติธรรมต่อเหยื่อผู้รอดพ้นจากการทรมานเกิดประสิทธิผล อันจะทำให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและได้รับการเยียวยาจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่าย ในส่วนของเรื่องนิติจิตเวชศาสตร์ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ในสังคมไทยที่จะนำมาใช้กับเหยื่อผู้เสียหายจากการถูกซ้อมทรมานไม่ว่าจะเกิดจากการกระทำของผู้ก่อความไม่สงบและจากฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีอำนาจ

๒.๓ เนื้อหาในพิธีสารอิสตันบูลมีความครบถ้วนกระบวนการความในอันที่จะพิสูจน์การทรมานได้อย่างครอบคลุมทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจร่างกาย ผิวน้ำหนัง ไบพัส ทรวงอกและช่องท้อง ระบบกล้ามเนื้อและกระดูก ระบบสืบพันธุ์และปัสสาวะ ระบบประสาทส่วนกลางและส่วนปลาย รวมไปถึงการตรวจร่างกายและประเมินผลที่ได้รับจากการทรมานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทุบตีและการกระแทกด้วยวัตถุไม่มีคม การทุบตีเท้า การแขวน การทรมานด้วยการจี้ การทรมานที่เกิดกับฟัน การขาดอากาศหายใจ การทรมานทางเพศซึ่งรวมถึงการกระทำชำเรา เป็นต้น

๓. หัวข้อ “พิธีสารมินนิโซตาว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนกรณีที่ต้องสงสัยว่าเป็นการเสียชีวิตที่มีขอบด้วยกฎหมาย (ค.ศ. ๒๐๑๖) : คู่มือฉบับแก้ไขปรับปรุงแล้วของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันและการสืบสวนสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพในกรณีการสังหารนอกกฎหมาย ตามอำเภอใจ และโดยการพิจารณาอย่างรวบรัด (The Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death (๒๐๑๖) : Revision of the United Nations manual on the effective prevention and investigation of extra-legal, arbitrary and summary executions)” บรรยายโดย นางสาวพรเพ็ญ คงขจรเกียรติ ผู้อำนวยการมูลนิธิสันติธรรม มีสาระสำคัญ ดังนี้

๓.๑ “พิธีสารมินนิโซตา” จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานสืบสวนสอบสวนในกรณี การสังหารนอกกฎหมาย ตามอำเภอใจและโดยการพิจารณาอย่างรวบรัด พิธีสารมินนิโซตามีสถานะเป็นเพียงเอกสารระหว่างประเทศที่ “ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (non-binding document)” แต่อย่างไรก็ดี หน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมได้นำพิธีสารมินนิโซตามาใช้เป็นแนวปฏิบัติให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายและเจ้าหน้าที่ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน ในส่วนของประเทศไทยสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้นำพิธีสารมินนิโซตามาปรับใช้ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานสำหรับกรณีการสืบสวนสอบสวนหรือการคุ้มครองพยานในกรณีที่ต้องสงสัยว่าเป็นการเสียชีวิตที่มีขอบด้วยกฎหมายได้

๓.๒ สารระสำคัญในพิธีสารมินนิโซตา ประกอบด้วย บันทึกความเป็นมา รายชื่อสมาชิก คณะทำงานด้านกฎหมายและด้านนิติวิทยาศาสตร์ สมาชิกคณะที่ปรึกษา หัวข้อหลักซึ่งกล่าวถึงหลักการทั่วไปของกระบวนการสืบสวนสอบสวนและแนวทางโดยละเอียดที่จะอธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ของหลักการทั่วไป เช่น การเก็บ การจัดการข้อมูลและวัตถุพยาน ภูมิศาสตร์และสถานที่เกิดเหตุ การประสานกับครอบครัว การทำความเข้าใจเหยื่อ การค้นหา สัมภาษณ์และคุ้มครองพยาน หลักฐานจากเครื่องมือสื่อสารและดิจิทัล การกู้คืนซากศพ การระบุตัวตนของศพ การผ่าพิสูจน์ การวิเคราะห์ซากโครงกระดูก เป็นต้น และส่วนท้ายเป็นอภิธานศัพท์และภาคผนวกซึ่งเป็นเอกสารและตารางบันทึกประกอบการปฏิบัติงาน

๔. หัวข้อ “การแสวงหาข้อเท็จจริงจากผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ประเภทของความรุนแรง วิธีการกระทำความผิด และผลกระทบจากการถูกระทำความผิด” บรรยายโดย Dr.Laurent Subilia และ Dr.Camilia Doru มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

Dr.Laurent ได้กล่าวถึงบริบทเรื่องการทรมานในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ว่า ผู้ที่ถูกกระทำทรมานส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ลี้ภัยทางการเมืองหรือสงคราม และแรงงานข้ามชาติที่หนีเข้ามาพึ่งพิง ซึ่งผลจากการแสวงหาข้อเท็จจริงจากกลุ่มบุคคลเหล่านี้ด้วยวิธีการจดบันทึกทางการแพทย์ได้เป็นส่วนสำคัญในการช่วยรับรองสถานะได้ ดังนั้น เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. จึงอาจนำแนวทางการจดบันทึกทางการแพทย์ไปปรับใช้ในการแสวงหาข้อมูล รวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อใช้ประกอบการจัดทำเรื่องร้องเรียนกรณีการทรมาน ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจในมิติและมุมมองของแพทย์ เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. จำเป็นต้องเข้าใจนิยามความรุนแรง ประเภทของความรุนแรง และวิธีการกระทำความผิดต่าง ๆ เพื่อที่จะได้สัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลได้อย่างครบถ้วนยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑ นิยาม

- ความรุนแรง (violence) องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการจงใจใช้กำลังหรืออำนาจ ไม่ว่าจะเป็นการชูหรือใช้กำลังต่อตนเอง บุคคลอื่น กลุ่มบุคคล หรือชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการบาดเจ็บ การเสียชีวิต ความเจ็บป่วยทางจิตใจ ความผิดปกติในการเจริญเปลี่ยนแปลง หรือการถูกทอดทิ้ง

- ความรุนแรงอย่างเป็นระบบ (Organized violence) คือ เป็นการกระทำความรุนแรงใด ๆ ที่มีการไตร่ตรองและกระทำโดยกลุ่มบุคคลอย่างน้อย ๒ คน หรือคน ๆ เดียวภายใต้คำสั่งการของคนอีกคน หรือกลุ่มบุคคล

- การทรมาน (torture) ตามข้อ ๑ ของอนุสัญญา CAT หมายถึง การกระทำใดก็ตามโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าจะทางกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่สาม การลงโทษบุคคลนั้น สำหรับการกระทำซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามกระทำ หรือถูกสงสัยว่าได้กระทำ หรือเป็นการข่มขู่ให้กลัว หรือเป็นการบังคับขู่เข็ญบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม หรือเพราะเหตุผลใด ๆ บนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นในรูปใด เมื่อความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานนั้น “กระทำโดย หรือด้วยการยุยง หรือโดยความยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจของเจ้าพนักงานของรัฐ หรือของบุคคลอื่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการ” ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดจากหรืออันเป็นผลปกติจาก หรืออันสืบเนื่องมาจากการลงโทษที่ขบถซึ่งชอบด้วยกฎหมาย

๔.๒ รูปแบบและวิธีการกระทำความผิด

การทรมานถือเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายความมั่นคงใช้สร้างความเจ็บปวดต่อผู้เสียหายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล ให้ยอมรับสารภาพ หรือเพื่อข่มขู่ให้กลัว การทรมานอาจก่อให้เกิดบาดแผลทางร่างกายจากการถูกปฏิบัติอย่างโหดร้าย เช่น ทุบ ตี ทำร้ายร่างกาย ปีบหรือรัดคอให้หายใจไม่ออก หรือในทางจิตใจ เช่น การบังคับอดนอน อดอาหารและน้ำ หรือสร้างความอับอายให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ การทรมานด้วยรูปแบบใหม่ๆ อาจทำให้ไม่เกิดรอยแผลบนผู้เสียหาย แต่สร้างความเจ็บปวดอันสาหัส เช่น การทุบด้วยวัสดุพิเศษ หรือขังไว้ในห้องเย็น ทำให้การตรวจสอบร่องรอยการทรมานทำได้ยากขึ้น

การกระทำความผิดในแต่ละขั้นตอนจะมีวิธีการทรมานที่แตกต่างกันเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ โดยมี ๔ ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ ๑: ขั้นการจับกุม การทรมานในขั้นนี้มักพบการทรมานในลักษณะของการทำให้ขาดแคลนอาหารหรือน้ำดื่ม และทำให้เกิดความเหนื่อยล้า ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เสียหายเกิดความสับสนงุนงงทางกายภาพและความอ่อนล้าทางจิตใจ

- ขั้นที่ ๒: ขั้นการซักถาม การทรมานในขั้นนี้มักใช้วิธีการกดดันทางกายภาพและทางจิตวิทยา เพื่อให้ผู้เสียหายรับสารภาพหรือบอกข้อมูล

- ขั้นที่ ๓: ขั้นขณะที่คุมขัง การทรมานในขั้นนี้มักพบการใช้ความรุนแรง เช่น การทุบตี การมัดแขนขา เป็นต้น การดูหมิ่น การหยามเกียรติ ทั้งนี้ เพื่อทำลายความเป็นตัวตนของผู้เสียหาย

- ขั้นที่ ๔: ขั้นการคุกคามหลังจากปล่อยตัวออกไป การทรมานในขั้นนี้มักใช้วิธีการสะกดรอยตาม การส่งข้อความหรือจดหมายข่มขู่ ทั้งนี้ เพื่อควบคุมบุคคลหรือกลุ่มให้เกิดความหวาดกลัว

ปัจจุบันทั่วโลกมีรูปแบบและวิธีการทรมานที่แตกต่าง โดย Dr.Laurent ได้รวบรวมไว้มีทั้งหมด ๖ รูปแบบ ได้แก่ (๑) การทุบตีด้วยของมีคม ด้วยกำปั้น เท้าหรือกระบอง มักพบที่ประเทศปากีสถานหรือประเทศอินเดีย (เรียกว่า “lathi” ที่แปลว่า ท่อนไม้ไผ่) (๒) ทุบตีที่ฝ่าเท้า ฯลฯ (FALAKA) มักพบที่ประเทศตุรกี เนปาล ประเทศในภูมิภาคอเมริกาใต้และเอเชีย (๓) การแขวนโดยมัดตรึงแขน ขา และทุบตี/ใช้ไฟช็อต มักพบที่รัฐฟลอริดา ประเทศอิหร่าน และประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลาง (๔) การทำให้เปลือยกาย การบดขยี้อวัยวะเพศ การกระทำชำเราและการข่มขืน พบเกือบทุกประเทศทั่วโลก (๕) การกดดันทางจิตวิทยา พบเกือบทุกประเทศทั่วโลก และ (๖) การทำให้ขาดอากาศหายใจ พบเกือบทุกประเทศทั่วโลก

๔.๓ ผลกระทบจากการถูกกระทำทรมาน

ภายหลังจากการได้รับการทรมาน ผู้เสียหายจะได้รับผลกระทบต่อทางร่างกาย จิตใจ และการดำเนินชีวิต โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๓.๑ ผลกระทบทางกายภาพ เมื่อผู้เสียหายถูกกระทำทรมานจะทำให้ร่างกายได้รับความเจ็บปวดหรือความพิการ เช่น การทรมานโดยวิธีการทุบตีฝ่าเท้า ฯลฯ หรือ FALAKA ที่จะทำให้ผู้เสียหายเกิดภาวะที่มีเลือดออกในเนื้อเยื่อบริเวณฝ่าเท้า เกิดอาการบวม น้ำที่ขา และภาวะเนื้อตายหากมิได้รับการรักษาโดยทันที เป็นต้น โดยในทางการแพทย์เรียกผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้ว่า “poly-traumatization”

๔.๓.๒ ผลกระทบทางจิตวิทยา สามารถแบ่งได้ ๒ ระยะ ได้แก่

- ระยะสั้น: ผู้เสียหายที่ถูกกระทำทรมานส่วนใหญ่จะเผชิญกับภาวะการสูญเสียความเชื่อมั่นขั้นพื้นฐาน หรือ “Shattered assumption” (ทฤษฎีที่ว่าด้วยการสูญเสียความเชื่อมั่นพื้นฐานที่มีต่อโลกใบนี้และชีวิตของตนเอง ได้แก่ ความดีงามและความหมายของโลก หรือคุณค่าของตนเอง) สูญเสียความผิดปกติทางบุคลิกภาพ เกิดภาวะวิตกกังวล หรือ “Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD)” เกิดภาวะของโรคซึมเศร้า และโรคโซมาไทเซชัน หรือ “Somatization” (ความผิดปกติทางจิตอย่างหนึ่งที่มีอาการผิดปกติทางกายเสมือนจะมีโรคหรืออาการบาดเจ็บทางกายแต่ไม่สามารถระบุสาเหตุทางกายได้) ตลอดจนการเกิดภาวะความผิดปกติด้านการแยกตัวของความคิด หรือ “Dissociative disorders”

- ระยะยาว: ผู้เสียหายที่ถูกกระทำทรมานจะเผชิญกับภาวะด้านการเปลี่ยนแปลงด้านสมาธิ สติอารมณ์ มุมมองที่มีต่อตนเอง และความสัมพันธ์กับผู้อื่น ระบบการรับรู้หรือแปลความหมายผิดพลาด รวมถึงการรับรู้ความจริงหรือบุคลิกวิปลาส

๔.๓.๓ ผลกระทบทางสังคม ผู้เสียหายที่ถูกกระทำทรมานมักจะหลีกเลี่ยงหรือเกลียดสังคม ถอนตัวออกจากสังคม หรือมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม แล้วแต่กรณี

โดยที่ผลกระทบจากการถูกระงับการกระทำทรามาน ได้ส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายทั้งทางกายภาพ ทางจิตวิทยา และทางสังคม ดังนั้น เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. จึงจำเป็นต้องทำงานร่วมกับเครือข่ายในแต่ละด้าน กล่าวคือ ทำงานแบบทีมสหสาขาวิชาชีพ (multidisciplinary team) เพื่อให้การแสวงหาข้อเท็จจริงในการใช้ประกอบการจัดทำเรื่องร้องเรียนและข้อเสนอแนะของ กสม. เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในแต่ละด้านมีเครือข่าย ดังนี้ (๑) ด้านกายภาพ เช่น แพทย์ นักกายภาพบำบัด พยาบาล และบุคลากรทางการแพทย์ (๒) ด้านจิตวิทยา เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา และ (๓) ด้านสังคม เช่น นักสังคมสงเคราะห์ ทนายความ ครู ตำรวจ

๔.๔ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงจากความทุกข์ทรมานไปสู่ความผิดปกติ

ภายหลังจากที่ได้รับการทรมาน หากสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยที่อยู่รอบตัวผู้เสียหายไม่เอื้อต่อการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ ย่อมทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ และมักสร้างความทรงจำใหม่ ๆ หรือแทรกซ้อนความทรงจำเดิมอันนำไปสู่การเกิดภาวะจิตผิดปกติ โดยปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรมเหล่านี้ ได้แก่ (๑) สภาพแวดล้อมที่อยู่ เช่น บ้าน ชุมชน โรงเรียน ที่ทำงาน ที่ย่ำเตือนความทรมานในจิตใจ (๒) วิธีการเข้ามาช่วยเหลือของฝ่ายต่าง ๆ ที่ไม่เข้าใจผู้เสียหายมากพอ (๓) ประสบการณ์ในอดีตของผู้เสียหาย (๔) ประวัติครอบครัว/เครือญาติ และ (๕) เหตุการณ์อื่น ๆ ในชีวิตที่ผ่านมา ดังนั้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. พึงระวังในขณะที่สัมภาษณ์จากผู้เสียหาย ในขณะเดียวกัน Dr. Laurent ได้เสนอแนะว่า เมื่อเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. เข้าใจปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ แล้ว ในช่วงที่รวบรวมข้อมูล/ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ขอเสนอแนะให้ทำหน้าที่ในการเยียวยาผู้เสียหายไปพร้อมกันด้วย เพื่อเป็นการเสริมพลังใจและกายให้กับผู้เสียหายอีกทางหนึ่ง

๕. หัวข้อ “เทคนิคการทำงานกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือผู้ที่มีบาดแผลทางจิตใจ (Post-Traumatic Stress Disorder: PTSD)” บรรยายโดย Dr.Laurent Subilia และ Dr.Camilia Doru มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

๕.๑ Post-Traumatic Stress Disorder หรือ PTSD คือ สภาวะป่วยทางจิตใจเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนจิตใจอย่างร้ายแรง ส่งผลให้เกิดความเครียดอย่างมาก เช่น ภัยพิบัติ อุทกภัย แผ่นดินไหว การก่อการจลาจล การฆาตกรรม สงคราม การปล้นฆ่า ช่มชู้ การทรมาณร่างกายและจิตใจ เป็นต้น ซึ่งคนที่เผชิญอยู่กับเหตุการณ์นั้น ๆ รอดชีวิตมาได้ หรือว่าเป็นผู้ที่สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ในเหตุการณ์นั้น ๆ ทำให้เกิดมีความเครียดทางด้านจิตใจชนิดรุนแรงมากจนทุกข์ทรมาน ส่งผลให้เกิดความบกพร่องในหน้าที่การงานและการใช้ชีวิตประจำวันต่าง ๆ

๕.๒ อาการของผู้เผชิญภาวะ PTSD คือ *ระยะแรกประมาณ ๑ เดือน* จะเป็นช่วงของระยะทำใจ (Acute Stress Disorder) ที่จะพยายามเข้าใจสิ่งต่าง ๆ และควบคุมความคิดและอารมณ์ หรือในบางกรณีอาจมีอาการเครียดเฉียบพลัน *ระยะที่สองหลังจาก ๑ เดือนเป็นต้นไป* จะเริ่มมีการตอบสนองที่เกี่ยวกับความรู้สึกหวาดกลัว ความรู้สึกสิ้นไร้หนทาง มีอาการมองเห็นภาพเหตุการณ์เลวร้ายซ้ำแล้วซ้ำเล่า (re-experiences) อย่างต่อเนื่อง บางกรณีอาจเกิดภาวะความทรงจำแทรกซ้อน (flashback) หรือสร้างกลไกหลีกเลี่ยงสังคมหรือเหตุการณ์ที่จะทำให้สะเทือนใจ และเริ่มมีความรู้สึกด้านชาต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว หรือในบางกรณีอาจมีอาการหงุดหงิดฉุนเฉียวง่ายหรือต่อต้านสังคมแบบกระทำ ความรุนแรง

๕.๓ แนวทางการรักษาผู้เผชิญภาวะ PTSD คือ การทำจิตบำบัด (Psychotherapy) หรือการพูดคุยกับผู้ป่วยเพื่อบำบัดและเยียวยาสภาพจิตใจให้แข็งแรงขึ้น และเพื่อให้ผู้ป่วยรู้จักวิธีการจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดจากโรค PTSD ได้ด้วยตัวเอง ทั้งนี้ จิตบำบัดที่ใช้ในการรักษาผู้ป่วยโรค PTSD มี ๓ รูปแบบ ได้แก่

๕.๓.๑ Cognitive Behavioral Therapy หรือ CBT คือ จิตบำบัดที่มุ่งหมายบำบัดความคิดของผู้ป่วยโรค PTSD ที่บิดเบือนไป โดยนำเทคนิคการปรับความคิดและการปรับพฤติกรรมมารวมกัน เพื่อชี้แนะให้ผู้ป่วยเข้าใจรูปแบบของความคิดและพฤติกรรมที่ผิดเพี้ยนนั้นเป็นอย่างไร พร้อมกับให้ผู้ผู้ป่วยฝึกทำกิจกรรมบำบัดและพูดคุยเพื่อประเมินความคิดใหม่ให้ถูกต้องตามความจริง

๕.๓.๒ Exposure Therapy คือ วิธีบำบัดทางจิตวิทยาเพื่อรักษาอาการนิภาพเหตุการณ์เลวร้ายซ้ำ ๆ ให้หายไป ทำให้ผู้ป่วยโรค PTSD กล้าเผชิญหน้ากับสถานการณ์โดยไม่รู้สึกลัวหวาดกลัวจนต้องหนีอีกต่อไป โดยการพาผู้ป่วยเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่ทำให้หวาดระแวง แล้วปล่อยให้เรียนรู้กับสถานการณ์พร้อมกับวิธีการรับมือกับบาดแผลทางใจแบบค่อยเป็นค่อยไป

๕.๓.๓ Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR) คือ จิตบำบัดที่เน้นวิธีบำบัดแบบเผชิญหน้ากับสถานการณ์ผสมกับเทคนิคการเคลื่อนไหวของดวงตา โดยให้ผู้ผู้ป่วยรื้อฟื้นเหตุการณ์ร้ายแรงในอดีต และรับรู้สถานการณ์ใหม่ในปัจจุบันไปพร้อมกัน ระหว่างนั้นสมองก็จะประมวลข้อมูลใหม่เป็นความเข้าใจและการเรียนรู้เหตุการณ์ในอดีตเข้ามาแทนที่ ทำให้ความทรงจำที่ฝังใจนั้นถูกลบไป

๕.๔ การทำงานร่วมกับผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้ที่มีเผชิญภาวะ PTSD สิ่งที่สำคัญ คือ จะต้องตั้งอยู่บนฐานของความเห็นอกเห็นใจทั้งต่ออารมณ์ ความคิด และการกระทำของบุคคลคนนั้น รวมถึงควรใช้วิธีการแบบฉันทน์เพื่อน (peer relation) ในการเข้าไปพูดคุยสอบถามมากกว่าการถามแบบต้องการคำตอบที่ชัดเจน ตลอดจนจะต้องทำงานร่วมกันบนความเคารพและปราศจากการตัดสินใด ๆ

๖. หัวข้อ “แนวทางการจัดบันทึกทางการแพทย์และทางกฎหมาย กรณี ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่รุนแรง/การกระทำที่ทรมาณ” บรรยายโดย Dr.Laurent Subilia และ Ms.Camelia Doru มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

๖.๑ แนวทางการจัดบันทึกทางการแพทย์และทางกฎหมาย กรณี ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่รุนแรง/การกระทำที่ทรมาณ ได้จัดทำตามแนวทางของ “พิธีสารอิสตันบูล” ซึ่งเป็นคู่มือการสืบสวนสอบสวนและบันทึกข้อมูลหลักฐานอย่างมีประสิทธิภาพ ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการทรมาณและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี โดยรายงานการจัดบันทึกดังกล่าว ถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะจากประสบการณ์ของ Dr. Laurent รายงานนี้ได้ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยทางการเมือง/สงคราม และแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ให้ได้รับรองการสถานะหรือเป็นเอกสารยืนยันว่าพวกเขาเหล่านี้ได้มีประสบการณ์ที่กระทบกระเทือนจิตใจจริง

๖.๒ ขอบเขตของรายละเอียดรายงานการจัดบันทึกทางการแพทย์และทางกฎหมาย เพื่อเป็นตัวอย่างให้เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. นำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการใช้สอบถามรายละเอียดผู้ร้องกรณี การทรมาณ โดยมีรายละเอียดทั้งหมด ๕ หัวข้อ ดังนี้

๖.๒.๑ ประวัติส่วนตัวโดยละเอียด ได้แก่ ชื่อผู้รับการตรวจ ชื่อและความเกี่ยวข้องของผู้ที่อยู่ร่วมในการตรวจ วันและเวลาที่ถูกต้อง สถานที่ ลักษณะและที่อยู่ ที่กระทำการตรวจ (เช่น ศูนย์ควบคุมตัว สถานพยาบาล บ้าน เป็นต้น) พฤติกรรมแวดล้อมในขณะที่ทำการตรวจ (เช่น ลักษณะการควบคุมตัวเมื่อมาถึงหรือระหว่างการตรวจ การอยู่ร่วมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงในระหว่างการตรวจ อากัปกริยาของผู้ที่มาพร้อมกับผู้ต้องขัง การกล่าวคำข่มขู่ต่อเจ้าหน้าที่ตรวจ เป็นต้น) และปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

๖.๒.๒ บริบท/เหตุผลของการเข้ารับคำปรึกษา และลักษณะของความรุนแรง: วิธีการทรมาณ โดยบันทึกเรื่องราวอย่างละเอียดจากผู้รับการตรวจในระหว่างสัมภาษณ์ รวมถึงวิธีการทรมาณหรือการปฏิบัติที่โหดร้ายต่าง ๆ ตามที่กล่าวหา เวลาที่การทรมาณหรือการทารุณเกิดขึ้นและข้อร้องเรียนทั้งหมดเกี่ยวกับอาการทางร่างกายและจิตใจ

๖.๒.๓ การตรวจวินิจฉัยทางคลินิก (ทางร่างกาย /ทางจิตวิทยา /ทางจิตสังคม) หรือการตรวจวินิจฉัยด้วยวิธีที่หลากหลาย (Paraclinical investigations) โดยบันทึกผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการของร่างกายและจิตใจทั้งหมด รวมถึงผลการตรวจวินิจฉัยโรคและรูปถ่ายสีของบาดแผลทุกชนิดหากเป็นไปได้ โดยในการตรวจร่างกายจะตรวจทุกส่วนของร่างกาย ได้แก่ ผิวหนัง ไบหน้ ทรวงอก และช่องท้อง ระบบกล้ามเนื้อและกระดูก ระบบสืบพันธุ์และปัสสาวะ และระบบประสาทส่วนกลางและส่วนปลาย

๖.๒.๔ รายการการวินิจฉัย ประกอบด้วย (๑) กรณีนี้มาจากความรุนแรงหรือไม่เกี่ยวข้อง เช่น รอยแผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เล่าหรือไม่ (๒) กรณีนี้มีความจำเป็นต้องรักษาอย่างไร/โดยเร็วหรือไม่ (necessary treatment) (๓) ในกรณีที่เคยเข้ารับการรักษาแล้ว กรณีนี้มีพัฒนาการระหว่างการรักษาเป็นเช่นใด (evolution under treatment) และ (๔) ความเห็น/ข้อเสนอแนะทางการแพทย์เกี่ยวกับผลกระทบจากความรุนแรงในกรณีทีวินิจฉัย (general medical knowledge on sequels of violence)

๖.๒.๕ บันทึกของผู้จัดทำรายงาน โดยรายงานควรระบุชื่อบุคคลที่ทำการตรวจไว้อย่างชัดเจนพร้อมทั้งลงลายมือชื่อ

๖.๓ รายงานดังกล่าวจะเป็นความลับและมีการแจ้งให้ผู้รับการตรวจหรือตัวแทนที่ได้รับการแต่งตั้งทราบ รวมทั้งจะมีการสอบถามความเห็นของผู้รับการตรวจและตัวแทนเกี่ยวกับกระบวนการ

การตรวจและบันทึกไว้ในรายงาน โดยหากเห็นว่าเหมาะสมก็จะนำเสนอรายงานดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต่อไป

นอกจากนี้ Dr.Laurent ยังได้แบ่งปันประสบการณ์เพิ่มเติมว่า ในขณะที่เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์หรือขอรับข้อมูล อาจพบกรณีเช่นเดียวกับ Dr.Laurent ที่ต้องเผชิญกับ “สภาวะการขัดแย้งกันของหน้าที่” กล่าวคือ ตนมีหน้าที่เป็นแพทย์เพื่อตรวจร่างกายของผู้ลี้ภัยเพื่อนำข้อมูลรายงานไปประกอบให้กับเจ้าหน้าที่ในการส่งผู้ลี้ภัยเหล่านี้กลับประเทศต้นทาง แต่ในขณะที่ตรวจร่างกายผู้ลี้ภัยกลับได้พยายามร้องขอชีวิตและขอให้ช่วยบันทึกข้อมูลให้ได้มีโอกาสอยู่ที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ต่อไป ในกรณีเช่นนี้ ตนได้เผชิญนับครั้งไม่ถ้วนและเชื่อว่าเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. คงได้เผชิญกับกรณีคล้าย ๆ นี้ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของ Dr.Laurent สิ่งเดียวที่ได้ยึดมั่นถือมั่น คือ “จรรยาบรรณวิชาชีพ” รวมทั้งยังได้ยกตัวอย่างอีกหนึ่งกรณีเกี่ยวกับการยึดมั่นถือมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพที่ทำให้การทำงานนั้นเกิดความโปร่งใส มีความยุติธรรม และเป็นกลางอย่างแท้จริง กล่าวคือ มีกรณีของนาย A ที่ถูกกล่าวหาว่าครอบครองกัญชาและถูกตัดสินให้จำคุก ซึ่งนาย A เห็นว่าไม่มีความยุติธรรมจึงได้อออาหารเพื่อประท้วงและมีอาการใกล้หมดลมหายใจ อัยการได้มาขอให้แพทย์ช่วยจ่ายยาเพื่อให้นาย A กินข้าวให้ได้ ซึ่งเรื่องนี้ผิดจรรยาบรรณวิชาชีพของแพทย์โดยแพทย์ไม่สามารถให้ยาเพื่อไปบังคับให้ใครทำอะไรได้ โดยที่ปัจเจกไม่ให้ความยินยอม แม้ว่าแพทย์จะไม่ต้องการให้นาย A เสียชีวิต แต่การกระทำนี้เป็นสิ่งที่นาย A ประารถนา ส่วนอัยการเมื่อแพทย์ไม่ดำเนินการตามก็จะฟ้องแพทย์ท่านนั้นซึ่งในความเป็นจริงไม่สามารถกระทำได้เพราะไม่มีกฎหมายข้อใดบัญญัติไว้ เรื่องนี้ถือเป็นสถานการณ์ที่เกิดภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก (dilemma) ที่ไม่ว่าทางใดก็เป็นเรื่องยากที่จะตัดสินใจ

๖.๔ ในการจัดทำรายงานบันทึกทางการแพทย์และทางกฎหมาย ประเด็นเรื่อง “เพศ” เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. ไม่อาจละเลยได้ โดยทีมที่จะไปสัมภาษณ์หรือเก็บข้อมูลจากผู้เสียหายจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ทั้งเพศชาย เพศหญิง หรือไม่ระบุเพศ เนื่องจากเราไม่สามารถทราบได้เลยว่าผู้เสียหายที่จะไปพบนั้น ได้รับการกระทบกระเทือนหรือบอบช้ำทางจิตใจอย่างไร โดย Dr.Camelia ได้ยกตัวอย่างว่า มีกรณีที่ผู้เสียหายถูกข่มขืน และผู้ลงไปเก็บข้อมูลมีท่าทางและลักษณะคล้ายกับคนที่ข่มขืน จึงทำให้ผู้เสียหายยิ่งหวาดกลัวและหลีกเลี่ยงสังคมเพราะไม่สามารถลืมภาพเหตุการณ์ที่เลวร้ายได้ นอกจากนี้ในบางวัฒนธรรมที่เพศหญิงไม่เท่าเทียมกับเพศชาย การเก็บรวบรวมข้อมูลจำเป็นต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ และ Dr.Laurent ได้กล่าวเสริมว่า ในเรื่องเพศจะมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นเมื่อผู้เสียหายเป็นเพศชายที่ถูกกระทำซ้ำเราจากเพศชายด้วยกัน ดังนั้น ผู้เสียหายชายบางคนอาจเลือกที่จะเล่าประสบการณ์ของตนให้ผู้สืบสวนสอบสวนที่เป็นผู้หญิงฟัง เนื่องจากมีความหวาดกลัวอย่างรุนแรงต่อเพศชาย ในขณะเดียวกัน ผู้เสียหายชายคนอื่น ๆ อาจจะไม่ต้องการพูดคุยเรื่องส่วนตัวต่อหน้าผู้หญิง

๗. หัวข้อ “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลไกสิทธิมนุษยชนด้านการป้องกันการทรมาน”

บรรยายโดย Mr.Arnaud Chaltin ผู้แทนจาก OHCHR มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

๗.๑ องค์การสหประชาชาติ (UN) ก่อตั้งในปี ค.ศ. ๑๙๔๕ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาสันติภาพ ความมั่นคงระหว่างประเทศ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม โดยต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๔๘ ได้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ซึ่งถือเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรกที่มีลักษณะเป็นจารีตประเพณีของกฎหมายระหว่างประเทศ

๗.๒ ตราสารด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International human rights instruments) มีทั้งหมด ๙ ฉบับ ดังนี้

๗.๒.๑ กติกาหลักด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ได้แก่ (๑) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) และ (๒) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR)

๗.๒.๒ สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๑) แบบกลุ่มเฉพาะ (Specific groups) ประกอบด้วย (๑) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child: CRC) (๒) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW) และ (๓) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities: CRPD)

๒) แบบประเด็นเฉพาะ (Thematic issues) ประกอบด้วย (๑) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: CERD) (๒) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) (๓) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: CED) และ (๔) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (Convention on the Protection of the Rights of Migrant Workers and Members of Their Families: CMW)

๗.๓ กลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติแบ่งออกเป็น ๒ กลไกหลัก ดังนี้

๗.๓.๑ กลไกสิทธิมนุษยชนตามกฎบัตรสหประชาชาติ (Charter - based mechanisms) มีคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน (Human rights Council: HRC) ประกอบด้วยประเทศสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ จำนวน ๔๗ ประเทศ โดยกลไกของ HRC ประกอบด้วย ๖ กลไกย่อย ซึ่งได้แก่ (๑) คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisory committee) (๒) กลไกผู้เชี่ยวชาญ (Expert mechanism) (๓) คณะทำงานระหว่างรัฐบาล (Open-ended Intergovernmental Working Groups) (๔) กระบวนการ UPR (๕) กลไกรับเรื่องร้องเรียน (Complaint Procedure) และ (๖) กลไกพิเศษ (Special Procedures)

๗.๓.๒ กลไกสิทธิมนุษยชนตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน (Treaty bodies) จะมีคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ทำหน้าที่ตรวจสอบติดตามการปฏิบัติตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนผ่านการดำเนินการ ๕ วิธีการ ดังนี้

๑) การตรวจรายงานประเทศและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานให้กับรัฐภาคี (Reporting procedure including follow up procedure) โดยคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนจะพิจารณารายงานประเทศ โดยพิจารณาจากกฎหมาย กระบวนการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครอง และการเยียวยาประกอบกัน โดยผลในการพิจารณาจะออกมาเป็นเอกสารข้อสังเกตเชิงสรุป (Concluding observations) ที่รวบรวมข้อห่วงกังวลและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการฯ ที่มีต่อรัฐภาคี

๒) ข้อร้องเรียนส่วนบุคคล (Individual complaints) การดำเนินการนี้จะไม่ใช้กับรัฐภาคีที่เข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาหลัก แต่จะใช้กับรัฐภาคีที่เข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับ (Optional Protocol) เท่านั้น

๓) การเยือนประเทศ (Country visits) เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการทรมาน (UN Subcommittee on Prevention of Torture: SPT) ภายใต้พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ศักดิ์ศรี (Optional Protocol to CAT) ซึ่งเป็นกลไกระดับนานาชาติมีหน้าที่ในการตรวจเยี่ยมสถานที่คุมขังและจัดทำข้อเสนอแนะ (Recommendations) เพื่อปรับปรุงสภาพการควบคุมตัวบุคคล โดยกลไกนี้จะใช้เฉพาะรัฐที่เข้าเป็นภาคีพิธีสาร OPCAT แล้วเท่านั้น (ไทยยังไม่ได้เข้าเป็นภาคี)

๔) การให้ข้อคิดเห็นทั่วไป (General comments) เป็นหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้รัฐภาคีโดยการช่วยอธิบายความหมายของสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนให้รัฐภาคีเข้าใจ และสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบันยิ่งขึ้น เช่น ความหมายและบริบทของการกระทำความรุนแรงหรือการกลั่นแกล้งผู้ที่อ่อนแอกว่า (bully) ทั้งทางร่างกาย คำพูด และจิตใจ ในปัจจุบันจะมีบริบทที่แตกต่างจากอดีตเพราะการกลั่นแกล้งได้พัฒนารูปแบบไปตามสังคมด้วย เช่น การกลั่นแกล้งผ่านสื่อ Social media หรือที่เรียกว่า “Cyberbullying”

๕) ปฏิบัติการด่วน /การเตือนภัยล่วงหน้า (Urgent action/Early warning) เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CERD และอนุสัญญา CED เท่านั้น

๗.๔ อนุสัญญา CAT มีจุดมุ่งหมายให้รัฐภาคีแต่ละรัฐดำเนินการทางนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ หรือมาตรการอื่น ๆ ที่มีประสิทธิผลเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำการทรมานโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัจจุบันมีรัฐเข้าภาคีอนุสัญญา CAT ทั้งหมด ๑๗๓ รัฐ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร เยอรมนี จีน ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย ในส่วนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ประกอบด้วย อินโดนีเซีย กัมพูชา ลาว ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และไทย โดยบรูไนได้ลงนามแล้วเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๘ แต่ยังไม่เข้าเป็นภาคี ส่วนเมียนมา สิงคโปร์ และมาเลเซีย ยังไม่ได้แสดงความจำนงที่จะเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาแต่อย่างใด (ข้อมูล ณ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕) ทั้งนี้ อนุสัญญา CAT เป็นเพียงการบอกว่ารัฐภาคีมีหน้าที่ในการป้องกันมิให้เกิดการทรมานโดยไม่ได้บอกวิธีการดำเนินการ แต่ในส่วนของกลไกการป้องกันมิให้เกิดการทรมาน (Preventive mechanism of CAT) เพื่อให้รัฐภาคีดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ระบุไว้ในพิธีสาร OPCAT ซึ่งปัจจุบันไทยยังไม่เข้าเป็นภาคีพิธีสารฉบับดังกล่าว

๗.๕ พิธีสาร OPCAT มีสาระสำคัญ ดังนี้

๗.๕.๑ สาระสำคัญของพิธีสาร OPCAT คือ การพัฒนาระบบการเข้าเยี่ยมสถานที่ซึ่งทำให้บุคคลเสื่อมเสียอิสรภาพ โดยหน่วยงานนานาชาติ ได้แก่ คณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการทรมาน (UN Subcommittee on Prevention of Torture: SPT) และหน่วยงานระดับชาติ ซึ่งได้แก่ กลไกป้องกันการทรมานระดับชาติ (National Preventive Mechanism: NPM) ที่เป็นหน่วยงานอิสระโดยเป็นการตรวจเยี่ยมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันการทรมาน การปฏิบัติ และการลงโทษที่ทารุณ ขาดมนุษยธรรม หรือลดทอนความเป็นมนุษย์ (ข้อ ๑ ของพิธีสาร OPCAT)

๗.๕.๒ การดำเนินการของรัฐเมื่อเข้าเป็นภาคีพิธีสาร OPCAT พิธีสาร OPCAT ไม่ได้สร้างมาตรฐานเพิ่มเติมและไม่ได้สร้างสิทธิใหม่ใด ๆ แต่เป็นการช่วยเหลือรัฐในการดำเนินการตามพันธกรณีที่มีอยู่อย่างเป็นทางการเพื่อยับยั้งและป้องกันการทรมานตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (CAT) รวมถึงสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนฉบับอื่น ๆ เช่น ข้อ ๗ ของกติกา ICCPR ที่ระบุว่าบุคคลจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้ามิได้ อย่างไรก็ตาม การเข้าเป็นภาคีพิธีสาร OPCAT รัฐภาคีมีพันธกรณีในการมอบหมายให้มี NPM ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานเดียวหรือ

หลายหน่วยงาน จะเป็นการจัดตั้งขึ้นใหม่หรือมอบหมายหน่วยงานอิสระที่มีการจัดตั้งอยู่แล้วทำหน้าที่เป็น NPM ก็ได้ ขึ้นกับบริบทของแต่ละประเทศ เพื่อรองรับการดำเนินงานตามพิธีสาร OPCAT

๗.๕.๓ กลไกการทำงานตามพิธีสาร OPCAT ประกอบด้วย

๑) คณะอนุกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการทรมาน (SPT) เป็นกลไกระดับนานาชาติ มีหน้าที่ในการตรวจเยี่ยมสถานที่ซึ่งทำให้บุคคลเสื่อมเสียซึ่งอิสรภาพ และจัดทำข้อเสนอแนะ (Recommendations) เพื่อปรับปรุงสภาพการควบคุมตัวบุคคล โดยการดำเนินการต่าง ๆ จะเป็นความลับเว้นแต่รัฐภาคีอนุญาตให้เผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ SPT ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศที่ปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการเป็นอิสระในด้านกระบวนการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน จำนวน ๒๕ คน ซึ่งคัดเลือกโดยรัฐภาคีพิธีสาร OPCAT นอกจากนี้ SPT ยังมีหน้าที่ในการช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่รัฐภาคีในการจัดตั้ง NPM และให้ความช่วยเหลือ NPM ในการดำเนินงานด้านการป้องกันการทรมาน (ข้อ ๕ - ๑๖ ของพิธีสาร OPCAT)

๒) กลไกป้องกันการทรมานระดับชาติ (NPM) เป็นกลไกระดับประเทศ มีหน้าที่คล้ายคลึงกับ SPT กล่าวคือ ตรวจเยี่ยมสถานที่ซึ่งทำให้บุคคลเสื่อมเสียซึ่งอิสรภาพและจัดทำข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการควบคุมตัว รวมถึงมีการจัดทำและเผยแพร่ข้อเสนอแนะต่อสาธารณะเป็นรายปี (ข้อ ๑๗ - ๒๓ ของพิธีสาร OPCAT)

- ในส่วนของการทำงานของ NPM จะมีลักษณะแบบเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ กล่าวคือ จะไม่รอให้เกิดข้อร้องเรียนรายการณ์ก่อนจึงจะดำเนินการตรวจเยี่ยมสถานที่ซึ่งทำให้บุคคลเสื่อมเสียซึ่งอิสรภาพแต่จะมุ่งเน้นการตรวจเยี่ยมอย่างสม่ำเสมอและวิเคราะห์หาต้นตอของการทรมานที่เกิดขึ้นเชิงระบบในภาพรวม รวมถึงจัดทำข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยจะไม่ประณามหรือตำหนิการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- สำหรับสถานที่ที่เข้าข่ายต้องได้รับการตรวจเยี่ยมจาก NPM เช่น เรือนจำ สถานีตำรวจ เรือนจำทหาร สถานที่ควบคุมตัวก่อนพิจารณาคดี ห้องกักตัวของสำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ห้องกักตัวที่สนามบินหรือด่านบริเวณชายแดน สถานที่ควบคุมตัวผู้ลี้ภัย โรงพยาบาลจิตเวช สถานพินิจ สถานสงเคราะห์เด็ก สถานที่พักสำหรับคนไร้บ้าน บ้านพักคนชรา และบ้านพักคนพิการ รวมถึงยานพาหนะที่ใช้ในการควบคุมหรือขนส่งตัวผู้ถูกจับไปยังสถานที่ควบคุมตัว

๗.๕.๔ การจัดตั้ง/มอบหมายหน่วยงานทำหน้าที่ NPM ของรัฐภาคี

- ในการจัดตั้ง/มอบหมาย NPM รัฐภาคีจะเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับผู้มีส่วนได้เสียจากภาคส่วนต่าง ๆ (stakeholders) โดยรัฐภาคีอาจมอบหมายหน่วยงานอิสระที่มีอยู่แล้ว เช่น กสม. และ/หรือผู้ตรวจการแผ่นดิน ทำหน้าที่เป็น NPM หรืออาจจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาใหม่เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว รวมถึงอาจมอบหมายให้หลายหน่วยงานภายในรัฐภาคีทำหน้าที่เป็น NPM ก็ได้ เช่น กรีนิประเทศ นิวซีแลนด์ที่มี ๕ หน่วยงานทำหน้าที่ NPM ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินิวซีแลนด์ ทำหน้าที่เป็น NPM กลาง (New Zealand Human Rights Commission) สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (Office of the Ombudsmen) หน่วยอิสระด้านจเรตำรวจ (Independent Police Conduct Authority: IPCA) สำนักงานคณะกรรมการด้านเด็ก (Office of the Children's Commissioner) และผู้ตรวจราชการด้านสถาบันทางอาญา (Inspector of Service Penal Establishments) โดยแต่ละหน่วยงานทำหน้าที่ในการตรวจเยี่ยมสถานที่ต่าง ๆ ตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินิวซีแลนด์กำหนด

- การจัดตั้ง NPM เป็นไปตามบริบทของแต่ละประเทศไม่มีรูปแบบตายตัว เป็นการเฉพาะ เนื่องจากพิธีสาร OPCAT ไม่ได้กำหนดรายละเอียดในส่วนนี้ไว้ เพียงแต่กลไกดังกล่าวจะต้องดำเนินงานอย่างเป็นทางการเป็นอิสระ มีเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญในหลากหลายสาขาวิชาชีพ และมีสัดส่วน

ที่เหมาะสมทั้งด้านเพศและด้านเชื้อชาติ ทั้งนี้ ในการพิจารณาจัดตั้ง NPM รัฐภาคีอาจนำหลักการปารีส (Paris Principles) มาใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดตั้ง/มอบหมายกลไกดังกล่าวด้วย

๗.๕.๕ การจัดทำรายงานประเทศตามพิธีสาร OPCAT การเข้าเป็นภาคีพิธีสาร OPCAT ไม่ได้กำหนดให้รัฐภาคีมีพันธกรณีที่จะต้องจัดทำรายงานประเทศแต่อย่างใด แต่รัฐภาคีอาจนำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานของ NPM บรรจุไว้ในรายงานประเทศตามอนุสัญญา CAT ได้

๘. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้เข้าร่วมการอบรมกับวิทยากร (ถาม – ตอบ)

๘.๑ ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์และโรมาเนียได้มีกลไกการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนเช่นเดียวกับ กสม. หรือไม่ หากมี Dr.Laurent และ Dr.Camelia ในฐานะแพทย์ได้มีโอกาสทำงานร่วมกับ กสม. หรือไม่ และอย่างไร

ตอบ

- Dr.Laurent ได้แจ้งว่า ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CAT แล้ว ในส่วนของกลไก กสม. ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้มีกลไกดังกล่าวเช่นเดียวกับของไทย แต่ในทัศนะของ Dr.Laurent มองว่ากลไกนี้อาจไม่ active เท่าที่ควรโดยจะเน้นในงานนโยบายมากกว่างานปฏิบัติ สำหรับการดำเนินงานร่วมกับแพทย์ในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กสม. สวิตเซอร์แลนด์ ได้ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงยุติธรรมสวิตเซอร์แลนด์จัดทำบันทึกความร่วมมือ (Memorandum of Understanding: MoU) เพื่อจัดส่งแพทย์เข้าตรวจเยี่ยมเรือนจำในกรณีมีผู้ร้องเรียน นอกจากนี้ ในกรณีของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ หากผู้ร้องเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมภายในประเทศไม่ให้ความเป็นธรรม ก็สามารถร้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้

- Dr.Camelia ได้กล่าวเสริมว่า ในส่วนของกลไกการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนประเทศโรมาเนียจะมีทั้งหมด ๒ กลไก คือ กสม. และผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งกลไกของ กสม. จะเน้นการทำงานด้านนโยบายหรือเอกสาร รวมถึงการจัดอบรมให้ความรู้ ส่วนกลไกผู้ตรวจการแผ่นดินจะเน้นเรื่องการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม เช่น เรือนจำ โรงพยาบาลจิตเวช เป็นต้น ในส่วนของกระบวนการยุติธรรม หากผู้ร้องเห็นว่าไม่มีความยุติธรรม ผู้ร้องก็สามารถร้องไปยังศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเช่นเดียวกับของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้

๘.๒ ในการลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงจากผู้ร้อง ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. จะมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ดังนั้น จะมีเทคนิคหรือวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ผู้ร้องไว้วางใจและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากที่สุด

ตอบ

- ในทัศนะของ Dr. Laurent มองว่า เรื่อง “เวลา” คือหัวใจสำคัญที่สุดในการสัมภาษณ์หรือลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ร้องที่ได้รับการทรมาน เพราะจำเป็นต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ เรียนรู้ รวมถึงให้เวลากับผู้ร้องในการให้ข้อมูลอย่างไม่เร่งรีบหรือกดดัน ดังนั้น การใช้และให้เวลาแก่ผู้เสียหายที่มากพอจึงเป็นเรื่องสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีเวลาจำกัด Dr. Laurent เห็นว่ามี ๕ เทคนิคที่อาจทำให้ผู้เสียหายเปิดใจเร็วขึ้นและยินดีที่จะให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. ได้แก่

(๑) การแสดงตัวตนให้ชัดเจน กล่าวคือ เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. จำเป็นต้องแนะนำตัวให้ชัดเจนว่าเป็นใคร มีหน้าที่และอำนาจอย่างไร สามารถช่วยผู้เสียหายอย่างไรได้บ้าง

(๒) แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์หรือการขอรับข้อมูล กล่าวคือ เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. จำเป็นต้องแจ้งวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าจะนำข้อมูลไปทำอะไร เพื่ออะไร และการให้ข้อมูลในครั้งนี้นักผู้เสียหายจะได้รับผลดีหรือผลเสียอย่างไร รวมถึงปัจจัยแวดล้อมของผู้เสียหาย เช่น ครอบครัว ญาติ

ชุมชน จะได้ประโยชน์หรือผลกระทบอย่างไรจากการให้ข้อมูลครั้งนี้ ตลอดจนข้อมูลนี้จะเก็บ “เป็นความลับ” ใช่หรือไม่

(๓) สถานที่ในการสัมภาษณ์หรือการขอรับข้อมูล ไม่ควรเป็นพื้นที่ปิดหรือเป็นทางการ ควรพูดคุยในพื้นที่โล่งหรือพื้นที่ที่ผู้เสียหายรู้สึกสบายใจ

(๔) วิธีการถามคำถาม กล่าวคือ เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. ไม่ควรถามเหมือนเป็นตำรวจหรือนักกฎหมาย กล่าวคือ ไม่ควรถามแบบต้องการคำตอบที่ชัดเจน ถามแบบทำให้ผู้เสียหายงุนงงหรือถามแบบไปกระทบกระเทือนบาดแผลทางจิตใจ ทั้งนี้ ควรเป็นการถามในเชิงเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายค่อย ๆ ถ่ายทอดออกมาหรือถามบนหลักการจิตบำบัด นอกจากนี้ ก่อนการสัมภาษณ์หรือรวบรวมข้อมูลใด ๆ เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. ควรเก็บข้อมูลจากปัจจัยแวดล้อมของผู้เสียหายก่อน เพื่อให้ทราบประวัติที่ผ่านมาหรือปมในใจ เพื่อที่จะได้ใช้คำถามที่เหมาะสมและไม่ซ้ำเติมความทรมานในจิตใจ

(๕) บุคลิกภาพหรือภาษากาย โดยทั่วไปผู้เสียหายมักหวาดกลัวต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น การแสดงออกถึงบุคลิกภาพหรือภาษากายของเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. จำเป็นต้องแสดงให้ผู้เสียหายเห็นและรับรู้ได้ว่าเรา คือ คนที่มีความจริงใจและเต็มใจที่จะช่วยเหลือเหมือนเราเป็นเพื่อนหรือพรรคพวกกัน

- คุณพรเพ็ญฯ ได้กล่าวเสริมว่า เทคนิคของ Dr.Laurent เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะเมื่อเทียบกับกรณีของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่พบปัญหาการถูกระงับการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น จะเห็นว่าผู้เสียหายและชาวบ้านมีความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่รัฐ โดยจะเชื่อมั่นเฉพาะผู้นำชุมชน ญาติผู้ใหญ่ หรือผู้ที่พูดภาษามลายูได้เท่านั้น จึงเป็นเรื่องยากในการที่จะลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และขอรับข้อมูล นอกจากนี้ คุณพรเพ็ญฯ ได้เสนอแนะวิธีการเพิ่มเติมแก่สำนักงาน กสม. ในกรณีที่จำเป็นต้องเก็บข้อมูลในพื้นที่ภาคใต้ว่า อาจสร้างเครือข่ายที่เป็น “อาสาสมัครในพื้นที่” ที่เป็นที่รู้จักของชุมชนและสามารถพูดได้ทั้งภาษาไทยและภาษามลายูเพื่อสนับสนุนการทำงานของ กสม.

- Dr.Laurent ได้กล่าวเสริมว่า “การใช้อาสาสมัครในพื้นที่หรือการใช้ล่าม” เป็นอีกสิ่งที่มีความสำคัญมาก โดยล่ามจำเป็นต้องเป็นมืออาชีพ และล่ามจะต้องได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. ว่าสิ่งที่เขาได้ยินและแปลระหว่างการสัมภาษณ์นั้นจะต้องเป็นความลับ ในระหว่างที่แปลข้อมูลนั้น สิ่งที่สามารถห้ามผ่านการกลั่นกรองทางความคิดหรือความรู้สึก และล่ามจะต้องให้คำมั่นว่าจะไม่นำข้อมูลที่แปลไปใช้ในทางที่ผิด

๘.๓ ข้อมูลที่ได้รับจากการแสวงหาข้อมูล/ข้อเท็จจริงจากผู้เสียหายอาจมีการใส่ทัศนคติหรืออารมณ์ไว้ในข้อมูล กรณีเช่นนี้ จะมีเทคนิคหรือวิธีการสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวอย่างไร

ตอบ

- Dr.Camelia ได้แจ้งว่า เราไม่สามารถรู้ได้ในทันทีว่าข้อมูล/ข้อเท็จจริงที่ผู้เสียหายให้ นั้น ส่วนใดเป็นเรื่องจริงหรือทัศนคติ แต่เราสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้เสียหายเล่าไว้อย่างกว้าง ๆ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์จากการเปรียบเทียบข้อมูลประวัติของผู้เสียหายและข้อมูลที่ได้รับจากปัจจัยแวดล้อม เช่น ครอบครัว ญาติ ชุมชน เป็นต้น ดังนั้น ในช่วงของการถามคำถามเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้เล่าเรื่องราวจึงเป็นช่วงเวลาที่สำคัญ เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. ไม่ควรถามในเชิงชี้้นำคำตอบไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งหรือถามในลักษณะคำตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ ควรถามในลักษณะที่เปิดกว้างที่ “เน้นการรับฟังมากกว่าต้องการค้นหาคำตอบ” นอกจากนี้ Dr.Laurent ได้กล่าวเสริมว่า อาจใช้วิธีให้ผู้เสียหายเขียนบรรยายถ้อยคำแทนการสัมภาษณ์ หรือใช้วิธีวาดภาพ ซึ่งบางกรณีผู้เสียหายสะดวกใจที่จะใช้วิธีดังกล่าว

ภาคผนวก
(กำหนดการฝึกอบรม)

กำหนดการฝึกอบรม

“การป้องกันการทรมาน: การแสวงหาข้อเท็จจริงจากผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง”

ระหว่างวันที่ ๙ - ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๕

ณ ห้องเสวนา ชั้น ๖ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

โรงแรมเซ็นทรา บายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ
และในรูปแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting

- วันพุธที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๕

ณ ห้องเสวนา ชั้น ๖ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เวลา	รายละเอียด	วิทยากร/ผู้เกี่ยวข้อง
๑๒.๓๐ - ๑๓.๐๐ น.	ลงทะเบียน	
๑๓.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.	การเสวนา “สาระสำคัญและหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำความผิด”	<p><u>ผู้ดำเนินการเสวนา :</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ <p><u>ผู้ร่วมเสวนา :</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นายพิทยา จินาวัฒน์ ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ - นางสาวนรีลักษณ์ แพไชยภูมิ ผู้อำนวยการกองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

• วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕

ณ โรงแรมเซ็นทรา บายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ

เวลา	รายละเอียด	วิทยากร/ผู้เกี่ยวข้อง
๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น.	ลงทะเบียน	
๐๘.๓๐ - ๐๘.๔๕ น.	ชี้แจงรายละเอียดการฝึกอบรม	
๐๘.๔๕ - ๐๙.๐๐ น.	เปิดการฝึกอบรม	นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์ ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ
๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น.	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพิธีสารอิสตันบูล (the Istanbul Protocol): การสืบสวนสอบสวนและบันทึกข้อมูลหลักฐานอย่างมีประสิทธิภาพ กรณีการทรมาน และการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี	- Dr.Laurent Subilia - Mr.Amaud Chaltin, UNOHCHR - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอเนงค์
๑๐.๐๐ - ๑๐.๓๐ น.	ประเภทของการกระทำที่รุนแรง/การกระทำทรมาน - ความรุนแรงจากภาวะสงครามและการทรมาน - หลักการดูแลผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงอย่างเป็นระบบ	- Dr.Laurent Subilia - นางสาวพรเพ็ญ คงขจรเกียรติ - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอเนงค์
๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.	หลักการ แนวทางและวิธีการดูแลผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่รุนแรง/การกระทำทรมานอย่างเป็นระบบ เพื่อปรับใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริง ข้อมูล กรณี การละเมิดสิทธิมนุษยชน - ทางร่างกาย จิตวิทยา และจิตสังคม - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบาดแผลทางจิตใจและผลกระทบจากความรุนแรง - แบ่งปันประสบการณ์ด้านการให้คำปรึกษาแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่รุนแรง/การกระทำทรมาน	- Dr.Laurent Subilia - Mrs.Chakiba Marcolan-El Jaouhari - Ms.Camelia Doru, MD - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอเนงค์
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.	รับประทานอาหารกลางวัน	

เวลา	รายละเอียด	วิทยากร/ผู้เกี่ยวข้อง
๑๓.๐๐ – ๑๔.๔๕ น.	เทคนิคการทำงานกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือผู้ที่มีบาดแผลทางจิตใจ (Post-Traumatic Stress Disorder: PTSD) - การสร้างความสัมพันธ์ - แนวทางการให้คำปรึกษา/แสวงหาข้อเท็จจริง - การดำเนินการทางคลินิก จิตวิทยา และจิตวิทยาสังคม	- Dr.Laurent Subilia - Mrs.Chakiba Marcolan-El Jaouhari - Ms.Camelia Doru, MD - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอนงค์
๑๔.๔๕ – ๑๗.๐๐ น.	ความเข้าใจถึงแนวทางการดูแลรักษาผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่รุนแรง/การกระทำทารุณ เพื่อเชื่อมโยงสู่การแสวงหาข้อเท็จจริง ข้อมูล กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชน - การบำบัดทางความคิดและพฤติกรรม (cognitive behavior therapy: CBT) - ระยะสั้น: การจัดการกับปัญหาวิกฤต เช่น ความเครียด - ระยะกลาง: การดูแลรักษาตามอาการและบริบท - ระยะยาว: จิตและปัญญาบำบัด ถาม - ตอบ	- Dr.Laurent Subilia - Mrs.Chakiba Marcolan-El Jaouhari - Ms.Camelia Doru, MD - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอนงค์

• วันศุกร์ที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๕

ณ โรงแรมเซ็นทรา บายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ

เวลา	รายละเอียด	วิทยากร/ผู้เกี่ยวข้อง
๐๘.๐๐ – ๐๙.๐๐ น.	ลงทะเบียน	
๐๙.๐๐ – ๐๙.๑๕ น.	สรุปประเด็นการเรียนรู้ของวันแรก	- นางสาวพรเพ็ญ คงขจรเกียรติ - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอนงค์
๐๙.๑๕ – ๑๐.๔๕ น.	แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีกรณีการทำงานกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่รุนแรง/การกระทำทารุณ	- Dr.Laurent Subilia - Mrs.Chakiba Marcolan-El Jaouhari - Ms.Camelia Doru, MD - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอนงค์

เวลา	รายละเอียด	วิทยากร/ผู้เกี่ยวข้อง
๑๐.๔๕ - ๑๒.๐๐ น.	แนวทางการจัดบันทึกทางการแพทย์และทางกฎหมาย กรณีผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่รุนแรง/การกระทำทารุณ - การนำเสนอแนวทางการจัดบันทึกที่สร้างความเชื่อมั่นระหว่างผู้ให้การรักษากับผู้เสียหาย - การทำความเข้าใจเรื่องข้อบ่งชี้ทางการแพทย์และทางกฎหมายในเรื่องบาดแผลทางด้านจิตใจ - ตัวอย่างกรณีศึกษา	- Dr.Laurent Subilia - Ms.Camelia Doru, MD - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอองค์
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.	รับประทานอาหารกลางวัน	
๑๓.๐๐ - ๑๔.๓๐ น.	แนวทางการจัดบันทึกทางการแพทย์และทางกฎหมาย กรณีผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่รุนแรง/การกระทำทารุณ (ต่อ) - การเขียนรายงานและการนำไปใช้จากประสบการณ์จากต่างประเทศ - ตัวอย่างกรณีศึกษา	- Dr.Laurent Subilia - Ms.Camelia Doru, MD - Mr.Anaud Chaltin, UNOHCHR - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอองค์
๑๔.๓๐ - ๑๕.๓๐ น.	แนวทางการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบทางอ้อม: ครอบครัว ภรรยา บุตร และชุมชน	- Dr.Laurent Subilia - Mrs.Chakiba Marcolan-El Jaouhari - Mr.Anaud Chaltin, UNOHCHR - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอองค์
๑๕.๓๐ - ๑๗.๐๐ น.	การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้เข้าร่วมการอบรมกับวิทยากร /ถาม - ตอบ	- Dr.Laurent Subilia - Mrs.Chakiba Marcolan-El Jaouhari - Mr.Anaud Chaltin, UNOHCHR - อ.กุลศิรี เจริญศุภกุล - อ.อุษณีย์ นูซอองค์
๑๗.๐๐ - ๑๗.๑๕ น.	กล่าวปิดงาน	นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

หมายเหตุ: กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖-๗
ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐
โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๑๙๔๕ โทรสาร. ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๖๓